

ISSN 2091-5187

СЕРВИС

ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
ЖУРНАЛ

2024
2/1-сон

СЕРВИС

ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ 2024 йил, 2/1-сон

Муассис: Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлиги томонидан 2008 йил 31 декабрда
0561-рақам билан рўйхатга олинган.

ЎЗР ОАК Риёсатининг 19.03.2017 й., 239/5-сонли қарори билан эътироф этилган

**Тахририят ижодий
жамоаси:**

Бош муҳаррир:

и.ф.д., проф. М.Э.Пўлатов

Бош муҳаррир

ўринбосари:

и.ф.н., проф. Д.Х.Асланова

Масъул котиб:

и.ф.д., проф. М.Қ.Пардаев

Муҳаррирлар:

и.ф.д. Ф.А.Сафаров

катта ўқит. Ш.З.Ўразов

Техник муҳаррир:

и.ф.н., доц. А.Н.Холиқулов

Корректор:

PhD С.А.Бабаназарова

Саҳифаловчи:

ассис. Х.Н.Очилова

1 йилда 4 мартаба
чоп этилади.

Ўзбекистон ҳудудида
тарқатилади.

Тахририят манзили:

140100, Самарқанд шаҳар,
Амир Темура кўчаси, 9-уй,

тел.: +998(66)233-28-38,
+998(66)233-17-88

факс: +998(366)231-12-53
эл.почта:

samisiservis@mail.ru

Тахририят кенгаши раиси:

М.Э.Пўлатов – Самарқанд иқтисодиёт ва сервис
институти ректори, и.ф.д., профессор

Тахририят кенгаши раиси ўринбосари:

Д.Х.Асланова – СамИСИ илмий ишлар ва
инновациялар бўйича проректори, и.ф.н., профессор

Тахрир кенгаши аъзолари:

Б.А.Бегалов – Ўзбекистон Республикаси Президенти
хузуридаги Статистика агентлиги директори, и.ф.д.,
профессор

М.Қ.Пардаев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Б.К.Ғоибназаров – и.ф.д., профессор.

М.М.Мухаммедов – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Д.Р.Зайналов – СамИСИ профессори, и.ф.д.

О.М.Муртазаев – ТДИУ СФ директори, и.ф.д., проф.

М.Р.Болтабаев – ТДИУ профессори, и.ф.д.

Р.Х.Эргашев – ҚарМИИ профессори, и.ф.д.

И.С.Тўхлиев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

К.Б.Уразов – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Қ.Ж.Мирзаев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Б.И.Исроилов – ТДИУ профессори, и.ф.д.

Г.М.Шодиева – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Б.Абдукаримов – СамИСИ профессори, и.ф.н.

Р.Қобилов – Самарқанд вилояти ҳокими ўринбосари

С.Н.Тошназаров – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Р.Н.Нормахматов – СамИСИ профессори, т.ф.д.

А.Бектемиров – СамИСИ профессори, и.ф.д.

О.М.Пардаев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

М.Т.Алимова – СамИСИ профессори, и.ф.д.

З.Дж. Адилова – ТДИУ профессори, и.ф.д.

Ш.О.Қувондиқов – СамИСИ профессори в.б., иқтисод
фанлари доктори

Л.Н.Халикова – СамИСИ профессори в.б., DSc

Ф.А.Сафаров – СамИСИ доценти в.б., DSc

МУНДАРИЖА :

НАЗАРИЯ ВА МЕТОДОЛОГИЯ	
Мурод Муҳаммедович Муҳаммедов, Мамаюнус Қаршибаевич Пардаев “Хизмат” тушунчасининг иқтисодий кагегория сифатида назарий таҳлили	5
Ибодулла Ҳасанович Ибрагимов, Рустам Алижонович Мусабоев Истеъмолчилик хулқининг трансформацион хусусиятлари	11
Аскар Хайдарович Джумаев Жаҳон хўжалигида иқтисодий тизимларнинг қиёсланишининг услубий жиҳатлари	16
Shahobiddin Ziyadullayevich O‘rozov Amir Temur ijtimoiy faoliyatida ratsionallik yondashuvi	20
Lola Nazarovna Xalikova Ijtimoiy himoyalashga oid nazariy qarashlar	24
РАҚАМЛИ ВА ИННОВАЦИОН ИҚТИСОДИЁТ	
Боҳодир Ибрагимович Исроилов, Бобуршоҳ Боҳодир ўғли Ибрагимов Рақамли иқтисодиёт шароитида солиқ ҳуқуқбузарликларини таснифлашнинг ўзига хос хусусиятлари	28
Қулмамат Джонузоқович Мирзаев, Гиёс Турабекович Юлдашев Республикамизда деҳқончиликни инновацион асосда ривожлантиришни асосий тараққиёт тенденциялари	32
Жунайдулло Садиевич Файзиев Умумий овқатланиш корхоналарини дастурий – аппарат комплексларидан фойдаланиб автоматлаштириш	37
САНОАТ ВА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ	
Раҳматулла Хидирович Эргашев Мева-сабзавотчилик маҳсулотлари кооперацияси ва унинг самарадорлигини ошириш	42
ХИЗМАТ КўРСАТИШ ВА СЕРВИС	
Зариф Юсупович Аминов Инсон иқтисодий хавфсизлигига ишчи кучи сифатининг таъсири	49
Zubayda Ubaydullayevna Shodmanova Xizmat ko‘rsatish sohasidagi korxonalarining iqtisodiy xavfsizligini ta’minlashdagi kamchilik va muammolar	53
Bekjon Shukurillayevich Musayev Oliy ta’lim xizmatlarini raqamli texnologiyalar asosida targ‘ib qilishning uslubiy asoslari	57
Sadoqat Qudratovna Bultakova Xizmat ko‘rsatish sohasi va uning O‘zbekistonda o‘shish dinamikasi	63
Luiza Komilovna Haydarova Xizmat ko‘rsatish korxonalarida innovatsiyalarni tatbiq etish zaruriyati va omillarini tahlili	67
ТУРИЗМ ВА МЕҲМОНХОНА ХЎЖАЛИГИ	
Akram Abduraxmonovich Azizqulov Xatirchi tumanida ziyorat turizmini rivojlantirish imkoniyatlari	74

ХИЗМАТ КЎРСАТИШ ВА СЕРВИС

Зариф Юсупович Аминов – СамИСИ, “Иқтисодий таҳлил ва статистика” кафедраси
доценти в.б.

ИНСОН ИҚТИСОДИЙ ХАВФСИЗЛИГИГА ИШЧИ КУЧИ СИФАТИНИНГ ТАЪСИРИ

Аннотация: мақолада инсон хавфсизлиги тушунчаси ва инсон иқтисодий хавфсизлигига ишчи кучи сифатининг таъсири, ҳамда иш кучи сифатининг иқтисодий хавфсизлик билан боғлиқлиги ёритиб берилган.

Калит сузлар: инсон хавфсизлиги, ишчи кучининг сифати, инсон иқтисодий хавфсизлиги, тенгсизлик ва қамбағаллик.

Кириш. Инсон иқтисодий хавфсизлигига ишчи кучи сифатининг таъсири катта. Инсонда иш кучи сифатли бўлса, унинг ишдан кетиб қолиш, яъни ишсизлик хавфи кам бўлади, иш жойида бемалол ишлаш имкониятига эга бўлади, аксарият ҳолда юқори малакали бўлади ва ҳамиша самарадорлик билан фаолият кўрсатади. Шу туфайли иш кучининг сифатига алоҳида аҳамият берилмоқда. Уни тўғри таҳлил қилиш учун, унинг таърифини аниқлашдан бошлашни мақсадга мувофиқ, деб топдик.

Ишчи кучининг сифати дейилганда меҳнатга лаёқатли инсоннинг жисмоний ва ақлий қобилиятлари мажмуидан иборат бўлиб, ўз олдига қўйилган вазифаларни сифатли ва самарали бажариш салоҳиятига эга бўлган, иш кучи соҳиби томонидан амалга оширилиши мумкин бўлган меҳнат жараёнини ташкил қилишга қурби етадиган қобилиятли кишининг меҳнат қилиш қобилияти тушунилади.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили. Корхоналарнинг иқтисодий юксалиши учун муҳим бўлган масалалардан бири, уларнинг иқтисодий хавфсизлигини таъминлаш масаласидир.

Иқтисодий хавфсизлик масаласи мамлакатимиз ва хорижий олимлардан Б.А.Абдукаримов, М.Қ.Пардаев¹, Г.С.Вечканов², В.А.Богомолов, Н.Д.Эриашвили, Е.Н.Барикаев, Е.А.Павлов, М.А.Ельчанинов³, В.С.Гусев⁴, З.Н.Курбанов⁵, Д.И.Истамов, Ю.А.Гранаткин, М.М.Мухаммедов, Э.Н.Ходжаев⁶, Л.А.Михайлов⁷, Т.Е.Кочергина⁸, А.Э.Ишмухаммедов⁹, А.П.Градов¹⁰, А.И.Попов¹¹, Д.К.Нарзуллаева¹², А.Е.Пармонов, А.И.Игамбердиев, Ғ.Дадаев, М.Қодиров¹³, Е.А.Олейников раҳбарлигидаги илмий-таҳлилий тадқиқотларда¹⁴ кенг ёритилган.

¹ Абдукаримов Б.А. ва бошқалар. Корхона иқтисодиёти. Дарслик. Профессор М.Қ.Пардаев таҳрири остида. Т.: Фан, 2005 йил. - 12 боб, Пардаев М.К, Аминов З.Ю. Корхонанинг иқтисодий хавфсизлиги ва уни таъминлаш йўллари. Рисола. Самарканд: Зарафшон, 2008. - 47 бет.

² Вечканов Г.С. Экономическая безопасность: Учебник для вузов. – СПб.: Питер, 2007. – 384 с.

³ Экономическая безопасность: учеб. пособие. Под ред В.А.Богомолова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2009. - 295 с.

⁴ Гусев В.С. и др. Экономика и организация безопасности хозяйствующих субъектов. 2-е изд.- СПб.: Питер, 2004. – 288 с.

⁵ Курбанов З.Н., Махмудов А. Хуфёна иқтисодиёт ва солиқ ҳуқуқбузарлиги. Рисола. Фарғона: 2004. – 75 б.

⁶ Истамов Д.И., Ю.А.Гранаткин, М.М.Мухаммедов, Э.Н.Ходжаев. Экономическая безопасность предприятия и защита коммерческой тайны. Самарканд. 1995.- 152 с.

⁷ Безопасность жизнедеятельности: Учебник для вузов, 2-е изд. / Под ред. Михайлова Л.А. –СПб.: Питер, 2008.- 461 с.

⁸ Кочергина Т.Е. Экономическая безопасность. Ростов н/Д: Феникс, 2007. – 445 с.

⁹ Ишмухаммедов А.Э. Иқтисодий хавфсизлик. Ўқув қўлланма. – Т.: ТДИУ, 2004. – 176 б.

¹⁰ Градов А.П. Национальная экономика. 2-е изд. – СПб.: Питер, 2007.- 240 с.

¹¹ Попов А.И. Экономическая теория: Учебник для вузов. 4-е изд. – СПб.: Питер, 2006 – 544 с.

¹² Нарзуллаева Д.К. Учебно-методический комплекс по дисциплине «Безопасность в индустрии – сервиса». – Т.: ТГЭУ.- 434 с.

¹³ Пармонов А.Е., Игамбердиев А., Дадаев Ғ, Қодиров М. Ҳаёт фаолияти хавфсизлиги. (Лотин алифбосида) Т.: Иқтисод-молия, 2007.-196 б.

¹⁴ Экономическая и национальная безопасность: Учебник. / Под ред. Е.А.Олейникова. – М.: Экзамен, 2005. – 768 с.

Тадқиқот методологияси. Тадқиқот жараёнида жамлаш, гуруҳлаш, индукция ва дедукция, таҳлил ва синтез ҳамда иқтисодий таҳлилнинг анъанавий усуллари қўлланилди.

Таҳлил ва натижалар. Ишчи кўчининг юқори сифатидаги зарурияти ўз навбатида иқтисодий ўсиш билан боғлиқ бўлган иқтисодий хавфсизликни таъминлашдаги зарурият билан белгиланади. Хал қилувчи меёрда охириги инновацион техника ва технологияларни ўзлаштириш билан боғлиқ. Улар ўртасидаги алоқаларни куйдагича ифодалаш мумкин (1-расм):

1-расм. Иш кучи сифатининг иқтисодий хавфсизлик билан боғлиқлиги

Расмдан кўриниб турибдики, ишчи кўчи сифати бевосита иқтисодий ўсишга олиб келади, бу эса ўз навбатида иқтисодий хавфсизликни таъминлайди. Бундан шундай хулоса қилиш мумкинки, ишчи кўчи сифатининг яхшиланиши иқтисодий ўсишни ҳаракатга келтиради, у эса инсон, жамият, давлатнинг иқтисодий хавфсизлигини таъминлаб боради. Ушбу категорияларнинг қайта алоқалари шундай ифодаланади: иқтисодий хавфсизлик - иқтисодий ўсиш - ишчи кўчи сифати. Ушбу алоқа кўрсатадики: иқтисодий хавфсизлик даражаси ва сифати қанча юқори бўлса, иқтисодий ўсиш учун кўпроқ имкониятлар яратилади, бу эса ишчи кўчи сифатини яхшилашда қулай шароит туғдиради.

Шундай қилиб, ишчи кучи сифати, иқтисодий ўсиш ва иқтисодий хавфсизлик ўртасида тўғри ва қайтувчи диалектик алоқа бўлиб, унда ҳал қилувчи омил бўлиб ишчи кўчи сифати қатнашади, чунки айнан у ҳам иқтисодий ўсишни, ҳам иқтисодий хавфсизликни ифодалайди. Шунинг учун ҳал этувчи вазифа бўлиб Ўзбекистонда ишчи кўчи сифатининг асосий омилларини излаб топиш ва таҳлил қилиш, унинг ошиши учун тегишли шароитлар яратиш лозим бўлади.

Демак, мамлакатимизда ишчи кучи даражаси ва сифатини белгиловчи омиллар нималардан иборатлиги хусусида сўз олиб боришга тўғри келмоқда. Ишчи кўчи сифатини ошириш деганда давлатнинг иқтисодиётни тартибга солишда, ишчи ва мутахассислар кадрларини тайёрлашда фаол қатнашиш, пировардида жамиятда тартиб ўрнатиш ҳақида гап кетади.

Ишчи кучи сифати умумий ва касбига оид технологик маълумотга эга бўлишни, кадрларни мутахассислик бўйича тайёрлашни, ишчи кучи соҳибларини тегишли, ўзига мос иш билан таъминлаш тизимини ўз ичига олади. Ўрта, умумий, махсус маълумотли (ўрта ва олий) ишчилар сони ва улуши, муҳандислар, техниклар, янги касб эгалари, олимлар жамиятнинг умумий ишчи кўчини ифодалайди.

Аҳоли ва ишчи кўчи сифатини яхшилашда банд бўлган ишчилар меҳнат фаоллигини ошириш, меҳнат самарадорлигини кўтариш, замонавий техника ва технологияларни ўз вақтида ўзлаштириш ва уни такомиллаштириш қобилиятига эга бўлиш, илғор иш усуллари ўзлаштириш каби ҳолатлар билан тўғридан-тўғри ва бевосита боғлиқдир. Ишчиларнинг маълумоти ва махсус тайёргарлиги иш сифати, меҳнат самарадорлиги ва малақа даражасини оширишда ҳал этувчи таъсир ўтказади. Ёши, иш стажи ва бошқа индикаторларга келсак, улар иш сифатини белгилашда унча аҳамият касб этмайди. Ишчи кўчи сифати унинг ижтимоий-иқтисодий ҳаракатланиши ва сафарбарлиги билан вобаста.

Ижтимоий-иқтисодий сафарбарлик ва ҳаракатланиш деганда ходимлар фаолиятнинг бир турдан бошқасига ўтиши қобилияти ва унинг уддасидан чиқа олиши назарда тутилади. Сафарбарликнинг бу кўриниши жамият иқтисодий тараққиётнинг муҳим шартини ҳисобланади.

Ишчи кўчи сифати куйдаги омиллар билан ифодаланади:

- аҳоли ҳаётнинг даражаси ва сифати;
- инсонлар соғлигининг аҳоли;

- яшаш давомийлиги;
- маълумот ва мутахассисли тайёргарлиг даражаси.

Ишчи кўчи сифатининг моддий асоси бўлиб ялпи ички маҳсулот ҳисобланади. Унинг таркибида истеъмол жамғармасининг улуши муҳим аҳамият касб этади. Истеъмол жамғармаси тушунчаси ўз ичига ишлаб- чиқариш, хизмат кўрсатиш ва айрибошлаш соҳаларидан келаётган ва фақатгина жамиятнинг унумсиз эҳтиёжларига – шахсий ва жамиятнинг кунлик истеъмолига ва унумсиз жамғармаларга сарф қилинадиган истеъмол қилинадиган массасини олади.

Ялпи ички маҳсулот мамлакат иқтисодий потенциалнинг универсал баҳолаш индикатори бўлиб, нафақат миллий иқтисодиётнинг ҳозирги ривожланиш даражасини, балки унинг соҳалар ва ҳудудий тизимини, алоҳида жараён соҳалар ва ҳудудлар ҳаракатланиши самарадорлигини, уларнинг жаҳон интеграция жараёнида қатнашишини ифодалайди ва шунга ўхшаш жиҳатларни қамраб олади.

XX асрнинг 90-чи йилларида Ўзбекистонда ялпи ички маҳсулот ҳажмининг кескин камайишдан сўнг 2000 йилдан бошлаб унинг кўринарли усиши бошланди ва 2004 йилдан бошлаб унинг барқарорлиги таъминланди, яъни юқорида таъкидланганидек, шу йилдан бошлаб унинг йиллик ўсиш суръати 5 %дан юқори бўлиб келмоқда. Аммо ривожланган мамлакатларда ҳам ушбу ҳолатнинг тескарасини кузатиш мумкин.

Таҳлиллар кўрсатдики, ўтган давр мобайнида аҳволни яхшилаш мақсадида кўрилаётган барча чора-тадбирларга қарамасдан, аксарият ривожланган номи билан аталадиган давлатларда ўсиш суръатлари ва ишлаб чиқаришнинг амалда пасайиши кузатилаётгани ва бундай жараён давом этадиган бўлса, у глобал миқёсда рецессия ҳолатига, яъни иқтисодиётнинг ўсиш ўрнига давомли равишда пасайиб боришига олиб келиши мумкинлиги башорат қилинаётгани ушбу маърузада алоҳида қайд этилди. Табиийки, бундай ҳолат ҳар бир мамлакатнинг ҳам, унинг фуқароларининг ҳам иқтисодий жиҳатдан хавфсизлигига қафолат бера олмайди.

Жаҳон тажрибаси кўрсатдики, инқироз йилларида ликвид маблағлар бозоридаги танглик ўсиб, борган сари янги мамлакатлар “муаммоли”лар қаторига қўшила бошлади. Ва ниҳоят, Европадаги умумий иқтисодий ўсишдаги пасайиш реал таҳдидга айлана бошлади. Расмда кўриниб турганидек, 2020 йилда барча мамлакатларда иқтисодиётнинг пасайиши кўзга ташланди. Аммо кейинги йиллардаги ўсиш ҳам сезиларли ҳолатда эмаслигидан далолатдир.

Ўтган йил, шунингдек, юқори даражадаги қарздорлик юқининг мавжудлиги ва бюджет тақчиллиги аксарият ривожланган мамлакатлар иқтисодиётининг умумий белгиси эканини кўрсатди. Масалан, АҚШнинг қарздорлик ҳажми ЯИМга нисбатан 135 фоиз даражасига яқинлашиб, бу узоқ муддатли истикболда жаҳон иқтисодиёти учун кескин хавф-хатарларни келтириб чиқариши мумкин. АҚШ ўзининг юқори кредит рейтингидан маҳрум бўлгани 2023 йилда жаҳон бозорларининг янги босқичга ўтганидан дарак беради. Бундай ҳолат нафақат АҚШда, балки бошқа ривожланган мамлакатларда ҳам рўй берди.

АҚШ иқтисодиётининг бир текис бўлмаган ўсиш динамикаси, ишчи кучи бозоридаги жиддий муаммоларнинг сақланиб қолиши, мамлакат корхоналари сарфлаётган капитал ҳажмининг пасайиб бораётгани ҳам жаҳон иқтисодиёти ва молиявий бозорларининг истикболига нисбатан ўта шубҳа билан қарашни кучайтирди. Булардан ҳам кўриниб турибдики, инқирознинг иккинчи оқими ҳам йирик-йирик мамлакатларни иқтисодий ларзаларга олиб келмоқда. Улардан ҳимояланиш, шу йўл билан инсонлар хавфсизлигини таъминлаш масаласи бугунги кунда глобал вазифаларга айланиб қолди.

Инсон иқтисодий хавфсизлигига таҳдид солаётган яна бир муҳим омил, мамлакатларнинг ташқи қарз даражасидир. Бу кўрсаткич жуда кўп мамлакатларда, ҳатто ривожланган давлатларда ҳам юқорилигича қолмоқда (1-жадвал).

Шуни эътироф этиш керакки, жаҳон молиявий-иқтисодий инқироzi шароитида бир қанча мамлакатларда ўсиш суръатларининг пасайиши кузатилди. Аммо Ўзбекистонда ушбу кўрсаткичнинг миқдори 33 %дан ортиқ бўлганлиги фахрланарли ҳолдир.

**Ривожланган мамлакатларда ташқи қарз даражаси
(2022 йил 30 июнь ҳолатига)¹**

Мамлакат	Ташқи қарз, млн. АҚШ долл.	Аҳоли жон бошига ташқи қарз миқдори, АҚШ долл.	ЯИМга нисбатан ташқи қарз, фоиз
Европа Иттифоқи	14259517	27830	80
АҚШ*	23140630	69629	135
Буюк Британия	2681230	119000	108
Германия	2681230	31398	71
Франция	6266150	32000	98
Япония	13504017	76879	295
Испания	1849557	48089	137
Италия	3160346	52669	144
Швейцария	1844780	191527	27

*Изоҳ: АҚШ бўйича маълумот 2022 йил 1 январь ҳолатига берилган.

Мамлакатимизда аҳоли жон бошига ялпи ички маҳсулотнинг ўсиши суръатлари ҳам қузатилмоқда. Бу эса, аҳоли ва ишчи кўчи сифатини ҳам яхшилаш имконини беради.

Аҳоли ва ишчи кўчи сифатига ялпи ички маҳсулотнинг ишлаб чиқарилганлиги билан эмас, балки унинг тақсимлаши ҳам сезиларли даражада таъсир кўрсатади. Даромадларни тақсимлаш муаммоси ҳозирги замонда Ўзбекистон учун анча долзарб масалалардан биридир, чунки уларни тақсимлашнинг оптимал бўлган ҳолатига эришишни тақозо қилади.

Шуни эътироф этиш керакки, инсон иқтисодий хавфсизлигини таъминлашда аҳоли жон бошига тўғри келадиган ялпи ички маҳсулот даражаси ҳам муҳим роль ўйнайди. Аммо мамлакатимизда аҳоли жон бошига ялпи ҳудудий маҳсулот даражасидаги ҳудудлараро тафовут сақланиб қолмоқда. Ялпи ҳудудий маҳсулотнинг аҳоли жон бошига тўғри келадиган энг юқори даражаси Тошкент шаҳрига тўғри келади. Қолган вилоятларда ҳам у бир хил эмас.

Ҳудудлараро ижтимоий-иқтисодий тенгсизлик ва қам таъминланган оилаларнинг ҳам ҳудудлараро нотекис тақсимланиши иқтисодиётнинг барқарор ривожланишига тусиқликлик қилиб, инсоний капиталга қўйиладиган инвестицияларнинг ҳам нотекислигига олиб келиши мумкин. Шу туфайли қишлоқ аҳолисининг фаровонлигини оширишга, уларнинг яшаш шароитини яхшилашга, қишлоқдаги меҳнатга қобилиятли аҳолини иш билан таъминлашга катта аҳамият бериб келинмоқда. Буларнинг ҳаммаси соҳалар, ҳудудлар ва шахсий даражадаги тақсимлаш муносабатларини ўнглашни, шу орқали Ўзбекистон аҳолисининг иқтисодий хавфсизлигини таъминлашни йўлга қўйишга олиб келади.

Айрим мамлакатларда ҳаддан ортиқ тенгсизлик ва қамбағалликни камайтиришни амалга ошириши учун солиқ юқини бой табақасига қупайтириш йўли билан эришишни кўзда тутмоқда.

Хулоса ва таклифлар. Ўзбекистондаги аҳоли ҳаётининг даражаси ва сифатини тенглаштиришнинг ўзига хос йўли мавжуд. Буларга қуйдагиларни киритиш мумкин:

- барча йўналишлар бўйича меҳнатга ҳақ тўлаш тафовутини (ёлланма меҳнат ва тадбиркорлик фаолияти ўртасидаги, ҳудудлар ўртасидаги, ишчиларнинг асосий оқими ва корхона раҳбарияти ўртасидаги, соҳалар ўртасидаги, ҳар хил мулк турдаги корхоналари ўртасидаги) қисқартириш масаласи устуворликни ташкил қилади;
- очик ва яширин турдаги ишсизликни бартараф қилиш чораларининг қўрилиши;

1 Ш.М. Мирзиёев. Ўзбекистон - 2030стратегияси. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони, 11.09.2023 йилдаги ПФ-158-сон.

- иш хақи ва ижтимоий тўловларнинг кечиктирилишига ва ўз вақтида тўланмаслигига йўл қўймаслик чораларининг қўлланилиши;
- ҳар қандай шахсий мулк хажми даромад олиш манбаи сифатида қаралиши ва уларнинг дифференциялаштирилиши;
- ноқонуний даромадлар ва меҳнатга ҳақ тўлашнинг яширин усларига барҳам бериш чораларининг кўрилатганлиги кабиларни эътироф этиш лозим.

Катта даромадли оилаларнинг вужудга келиши давом этаётган шароитда асосий ижтимоий вазифа ишчи кўчи бозори ва меҳнатга ҳақ тўлаш соҳасида қайта тузилиш орқали даромадларни тақсимлаш механизмида туб ўзгаришларни яшадан иборат. Меҳнатга ҳақ тўлаш жараёнидаги ижтимоий ислоҳатлар учта бир-бири билан ўзаро боғлиқ бўлган таркибдан иборат бўлиши керак: меҳнат ҳақини ҳозиргидек ошириб бориш тенденциясини давом эттириш, аҳолининг яшаш сифатини турли хизматларни кўрсатишни йўлга қўйган ҳолда оширишга эришиш, ривожланган мамлакатлар сингари ижтимоий суғурталар учун юқорида тўловларини киритиш.

Ишчи кучи сифати ва шу билан биргаликда, шахсинг, давлат ва жамиятнинг иқтисодий тараққиёт ва иқтисодий хавфсизлиги инсон саломатлиги билан кўп жиҳатдан боғлиқ. Шу туфайли ишчи кучи сифатига энг асосий омиллардан бири инсон саломатлиги эканлигини асосладик.

З.Аминов	Z.Aminov
<p>Влияние качества рабочей силы на экономическую безопасность человека</p>	<p>The impact of the quality of the labor force on human economic security</p>
<p>Аннотация: в статье рассмотрено понятие безопасности человека и влияние качества рабочей силы на экономическую безопасность человека, а также взаимосвязь между качеством рабочей силы и экономической безопасностью.</p> <p>Ключевые слова: безопасность человека, качество труда, экономическая безопасность человека, неравенство и бедность.</p>	<p>Abstract: the article describes the concept of human security and the influence of the quality of the workforce on human economic security, as well as the relationship between the quality of the workforce and economic security.</p> <p>Keywords: Human security, labor quality, human economic security, inequality and poverty.</p>

Zubayda Ubaydullayevna Shodmanova – SamISI, “Iqtisodiyot nazariyasi” kafedrası assistenti

XIZMAT KO‘RSATISH SOHASIDAGI KORXONALARNING IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA‘MINLASHDAGI KAMCHILIK VA MUAMMOLAR

<p>Annotatsiya: maqolada xizmat ko‘rsatish sohasidagi korxonalarining iqtisodiy xavfsizlik tizimini tashkil etishda duch keladigan asosiy kamchilik va muammolari o‘rganilgan. Xavflarni keng qamrovli baholash orqali iqtisodiy xavfsizlikka erishish shartlari keltirilgan. Xizmat ko‘rsatish sohasidagi korxonalarining iqtisodiy xavfsizligini har xil tahdidlardan himoyalash, muammo va kamchiliklarni bartaraf etish uchun bir qancha tadbirlarni amalga oshirish choralari keltirilgan.</p> <p>Kalit so‘zlar: iqtisodiy xavfsizlik, axborot xavfsizligi, globallashuv va xalqaro tahdidlar, ta‘minlash strategiyasi, ichki va tashqi tahdid, operatsion uzilishlar, moslashuvchanlik.</p>

Kirish. Mamlakat milliy xavfsizligining holati ko‘p jihatdan har bir korxonada iqtisodiy xavfsizlik muammolari qanday hal qilinishi bilan belgilanadi. Umuman olganda, korxonaning iqtisodiy xavfsizligi darajasiga ichki va tashqi omillar o‘z ta‘sirini o‘tqazadi. Tashqi muhit va uning dinamik o‘zgarishlari korxonaning iqtisodiy xavfsizligiga jiddiy ta‘sir ko‘rsatadi. Biroq, amaliyot shuni ko‘rsatadiki, ichki omillar katta ahamiyatga ega. Xizmat ko‘rsatish sohasidagi korxonaning iqtisodiy xavfsizligi boshqaruvdagi personal tomonidan amalga oshirilgan huquqiy, tashkiliy-iqtisodiy, moliyaviy, ijtimoiy-iqtisodiy va muhandis-texnik tavsifidagi chora-tadbirlar tizimi natijasida yuzaga keltirilgan aniq muhim iqtisodiy munosabatlarning ichki va tashqi xavf-xatarlaridan himoyalanganlik holatidagina kuzatishimiz mumkin. Xizmat ko‘rsatish sohasidagi

ISSN 2091-5187

❧ “СЕРВИС” ❧

Журнал Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти таҳририят
бўлимида нашрга тайёрланди.

22.05.2024 йилда теришга берилди. 7.06.2024 йилда босишга рухсат этилди.
Офсет босма қоғози. Қоғоз бичими 60x84_{1/8}. “Times” гарнитураси. Офсет
босма усули. Шартли босма табоғи 15,76. Ҳисоб-нашриёт
табоғи 12,5. Адади 100 нусха. Буюртма № 0076А/24.

Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институтининг
матбаа бўлимида чоп этилди.
Лицензия № 025316.
Реестр № Х-119112.

Манзил: Самарқанд шаҳри, Шохрух кўчаси, 60-уй.

© Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти, 2024.